

Tiivistelmä työttömyysetuuden työvoimapoliittisista edellytyksistä

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 16.9.2015

vanhempi hallitussihteeri Timo Meling

Työ- ja elinkeinohallinnon organisaatio

- työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)
 - lainvalmistelu, soveltamisohje
 - ohjeet saatavissa www.finlex.fi -> viranomaisten määräyskokoelmat -> TEM
- elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset)
 - TE-toimistojen ohjaus
 - työttömyysturva-asiamiehet
- työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimistot)
 - työttömyysetuuden työvoimapolitiittisten edellytysten selvittäminen
- TE-hallinnon asiakaspalvelukeskus - Työlinjan työttömyysturvaneuvonta
 - valtakunnallinen puhelinpalvelu
 - lähtökohtaisesti yleisellä tasolla olevaa neuvontaa

Työvoimapoliittinen lausunto

- TE-toimisto antaa työttömyysetuuden työvoimapoliittisista edellytyksistä työttömyyskassalle tai Kelalle sitovan työvoimapoliittisen lausunnon
- myönteinen lausunto ei tarkoita sitä, että etuutta voitaisiin aina maksaa. Maksaja tutkii vielä omaan toimivaltaansa kuuluvien edellytysten täyttymisen
- lausuntoa voi edeltää TE-toimiston tiedote (0F1) maksajalle asian selvittämisestä ja työvoimapoliittisen lausunnon toimittamisesta myöhemmin
- lausunto on annettava viimeistään 30 päivän kuluttua siitä, kun hakija on toimittanut tarvittavan selvityksen TE-toimistolle
- työnhakija saa tiedon lausunnosta työttömyyskassan tai Kelan päätöksen yhteydessä ja pyynnöstä TE-toimistolta
- työvoimapoliittisesta lausunnosta ei voi valittaa
- työttömyyskassa tai Kela antaa lausunnon perusteella valituskelpoisen päätöksen
 - valitus työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalle -> vakuutusosoikeudelle

Työttömyysetuuden yleiset työvoimapolitiittiset edellytykset

- työnhakuun ja TE-toimiston palveluihin liittyvistä seikoista säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012: JTYPL) ja työttömyysetuuden työvoimapolitiittisista edellytyksistä työttömyysturvalaissa (1290/2002; TTL)
- oltava työnhakijana TE-toimistossa ja pidettävä työnhaku voimassa
 - Ilmoitettava mm. ajantasaiset yhteystiedot
- oltava työtön:
 - ei voimassa olevaa (kokoaikaista) työsuhdetta
 - ei työllistyy päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä
 - on lomautettu kokoaikaisesti tai
 - työnteko on keskeytynyt lomautukseen rinnastettavasta syystä tai
 - kyse on työvapaan ajaksi otetun muun työn päättymisestä, eikä vapaan keskeyttäminen onnistu tai
 - on oikeutettu soviteltuun työttömyysetuuteen (esim. osa-aikainen työ tai enintään kaksi viikkoa kestävä kokoaikatyö)
- haettava kokoaikatyötä

Työnhakijan oikeuksia ja työttömyysetuuden maksamisen rajoituksia

- tavanomainen palkaton yleishyödyllinen talkoo- ja vapaaehtoistyö ei vaikuta oikeuteen saada työttömyysetuutta
 - tarkoituksena, että työtön voi osallistua talkoo- ja vapaaehtoistyöhön samalla tavalla kuin työssä olevat, opiskelijat, yrittäjät jne.
- palkaton työskentely yrityksessä tai palkatta tehtävissä, joita yleensä tehdään työsuhteessa tai yritystoimintana: ei oikeutta etuuteen
- ulkomaanmatka ei vaikuta oikeuteen saada työttömyysetuutta
 - kuitenkin haettava ja oltava valmis ottamaan vastaan työtä Suomesta ja
 - osallistuttava työllistymissuunnitelmassa sovittuihin palveluihin
 - lisäksi TE-toimisto voi kutsua työttömän milloin tahansa henkilökohtaisesti TE-toimistoon
- EU:n sosiaaliturvalainsäädäntö mahdollistaa kolmen kuukauden työnhakumatkan toiseen EU/ETA-maahan, asiakkuus siirtyy täksi ajaksi ulkomaan työvoimatoimistoon, työttömyyspäiväraha maksetaan Suomesta

Yrittäjän määritelmä työttömyysturvajärjestelmässä

- TE-toimisto ratkaisee, onko työnhakijaa pidettävä yrittäjänä
 - työttömyysturvalain perusteella, ratkaisu ei välttämättä ole yhtenevä esim. työoikeudellisen tulkinnan kanssa
- työnhakijaa pidetään yrittäjänä
 - pakollisen YEL- tai MYEL-vakuutuksen perusteella
 - yrityksessä työskentelemisen ja oman tai perheenjäsenten omistuksen perusteella
 - esimerkki: Työnhakija ei ole koskaan työskennellyt puolisonsa omistamassa yrityksessä. Hän ei ole yrittäjä työttömyysturvajärjestelmässä.
 - esimerkki: Työnhakija on työskennellyt satunnaisesti puolisonsa omistamassa yrityksessä. Häntä pidetään työttömyysturvajärjestelmässä yrittäjänä.
- pelkkä yrittäjänä pitäminen ei milloinkaan tarkoita sitä, etteikö työnhakijalla voisi olla oikeutta työttömyysetuuteen

Yritystoiminnan pää- ja sivutoimisuus

- **yrittäjällä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen, jos työllistyminen yritystoiminnassa on päätoimista**
 - **päätoimisena pidetään yritystoimintaa, joka työmääränsä takia on esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle**
 - **ratkaisevaa työmäärä, tuloilla tai niiden puuttumisella ei yleensä ole merkitystä**
- **jos yritystoiminnan vaatima työmäärä on vähäinen, yritystoimintaa pidetään sivutoimisena**
 - **oikeus soviteltuun työttömyysetuuteen eli työttömyyskassa tai Kela ottaa tulot huomioon työttömyysetuuden määrässä**
 - **koskee myös työttömänä aloitettua yritystoimintaa**
 - **ennakoitavuuden takia on säädetty, että yritystoiminta on sivutoimista ainakin silloin, kun henkilö on ollut vähintään kuusi kuukautta kokoaikatyössä yritystoiminnan aikana**

Yritystoiminnan aloittamisajankohta

- lähtökohtana yrityksen taloudellisen tai tuotannollisen toiminnan tosiasiallinen alkamisajankohta
- merkitystä myös alv- ja ennakkoperintärekisteriin sekä Verohallinnon työnantajanrekisteriin merkitsemisellä

Yritystoiminnan lopettaminen

- **jos yritystoiminta on ollut päätoimista, se on lähtökohtaisesti lopetettava kokonaan ennen kuin oikeus työttömyysetuuteen voi alkaa, pelkkä työmäärän vähentyminen ei riitä**
- **yritystoiminnan lopettaminen edellyttää yleensä, että**
 - **tuotannollinen ja taloudellinen toiminta on päättynyt,**
 - **henkilö on luopunut YEL- tai MYEL-vakuutuksesta,**
 - **Verohallinnolle on jätetty ilmoitus yrityksen poistamiseksi ennakkoperintä- ja työnantajarekisteristä JA**
 - **Verohallinnolle on jätetty ilmoitus yrityksen poistamiseksi alv- rekisteristä tai toiminnan keskeytymisestä**

Oman työskentelyn päätyminen

- **oikeus työttömyysetuuteen päätoimisen yritystoiminnan jälkeen voi alkaa myös oman työskentelyn päätyttyä**
 - **työkyvyttömyys**
 - **enimmäisaika sairauspäivärahaa, työkyvyttömyys jatkuu ja eläkehakemus on vireillä tai hylätty**
 - **henkilö on palkansaajaan rinnastettava yrittäjä**
 - **tarkoittaa käytännössä sitä, että työtä on tehty palkansaajaan verrattavassa asemassa samojen, harvalukuisten toimeksiantajien hyväksi**
 - **yritystoiminnan kausiluonteisuus**
 - **luonnonolot mahdollistavat toiminnan harjoittamisen keskimäärin enintään kuuden kuukauden ajan vuodessa**

”Varsinaisen yrittäjän” perheenjäsenen työskentelyn päätyminen

- jos perheenjäsenellä ei kahden vuoden aikana ole ollut määräysvaltaa yrityksessä, hän voi saada työttömyysetuutta ”varsinaista yrittäjää” lievemmin edellytyksin oman työskentelyn päätyttyä
 - työkyvyttömyys
 - kausiluonteisuus
 - työskentelyn satunnaisuus
 - päätoimista työskentelyä enintään kuusi kuukautta kahden vuoden aikana
 - työskentely on ollut ainoastaan esimerkiksi opintoihin liittyvää harjoittelua
 - oma työ on loppunut tuotantosuunnan lopettamisen tai vastaavan syyn takia
 - perheenjäsen lomautetaan ja lomautus tai irtisanominen kohdistuu myös perheen ulkopuoliseen työntekijään
 - työnteko ja palkanmaksu keskeytyvät esimerkiksi tulipalon takia ja samassa tilanteessa on myös perheen ulkopuolinen työntekijä
 - työ loppuu yritystoiminnan pysyväisluonteisen heikentymisen takia
 - yrityksessä työskentelee vain perheenjäseniä ja yrityksestä syntyvä tulo on vähemmän kuin (noin) 1000 euroa kuukaudessa / henkilö

Opintojen vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta

- päätoimisella opiskelijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen
- päätoimisena pidetään seuraavia opintoja:
 - yliopiston perustutkinto-opinnot
 - AMK-tutkinnon ja ylemmän AMK-tutkinnon suorittaminen
 - opinnot joiden laajuus on 5 op, 3 ov tai 4,5 osaamispistettä / opiskelukuukausi tai 25 h / vko
 - nuorille tarkoitettut ja sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot
- päätoimisten opintojen katsotaan lähtökohtaisesti päättyneen henkilön suorittua opinnot loppuun tai erottua oppilaitoksesta
- mitä tahansa opintoja voidaan pitää sivutoimisena (ei vaikutusta työttömyysetuuteen) riittävän opiskeluaikaisen työssäolon tai yritystoiminnan perusteella
 - riittävä työssäolo: kuusi kuukautta, lomautus- ym. tilanteissa lyhyempikin työssäolo voi riittää

Kooste työttömien opiskelumahdollisuuksista

- **työttömyysetuutta voidaan maksaa opintojen ajalta, jos**
 - **opiskelua on pidettävä sivutoimisena,**
 - **kyse on työvoimakoulutuksena hankitusta opiskelupaikasta,**
 - **kyse on maahanmuuttajan omaehtoisesta kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaisesta opiskelusta, tai**
 - **kyse on JTYPL:ssa tarkoitetusta työttömyysetuudella tuettavasta omaehtoisesta opiskelusta**
 - **25 vuoden ikäraja**
 - **päätoimista opiskelua**
 - **TE-toimisto harkitsee, onko hakijalla koulutustarve, parantaisiko opiskelu olennaisesti mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille ja onko opiskelun tukeminen tarkoituksenmukaisin keino parantaa hakijan ammattitaitoa ja työllistymismahdollisuuksia**
 - **edellytetään opintojen etenemistä, toisaalta hakijalla ei ole velvollisuutta esim. ottaa vastaan tarjottua työtä työttömyysetuuden menettämisen uhalla**

Työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä

- **perusperiaate: itse aiheutetusta työttömyydestä tai työttömyyden pitkittymisestä seuraa työttömyysetuuden menettäminen määräajaksi tai toistaiseksi**
 - työstä kieltäytyminen ja eroaminen
 - TE-toimiston palveluprosessiin liittyvä työvoimapolitiittisesti moitittava menettely, esim. pois jääminen työllistymissuunnitelman laatimistilaisuudesta
 - työllistymissuunnitelman toteuttamisen laiminlyönti
 - työllistymissuunnitelmassa sovitusta palveluista kieltäytyminen ja palvelun keskeyttäminen
- seuraamusta ei aseteta, jos henkilöllä on pätevä syy menettelyynsä
- samat seuraamukset kaikissa työttömyysetuuksissa (ansio- ja peruspäiväraha ja työmarkkinatuki)
- seuraamuslajit
 - korvauksettomat määräajat eli ns. karenssit (15+ / 30 / 30+ / 60 / 90 päivää)
 - työssäolovelvoite
 - työssäolovelvoite: oikeus etuuteen evätään toistaiseksi, mutta oikeus palautuu työnhakijan oltua työssä, opiskelemassa tai osallistuttua työllistymistä edistäviin palveluihin 12 kalenteriviikon ajan
 - työssäolovelvoite on eri asia kuin työttömyyspäivärahan edellytyksenä oleva työssäoloehto
- seuraamus ei lähtökohtaisesti estä työttömyysetuuden maksamista työllistymistä edistävien palveluiden ajalta

Koulutusta vailla olevien nuorten työttömyysetuus

- alle 25 – vuotiaat, joilla ei ole ammatillisia valmiuksia antavaa tutkintoa
 - haettava vuosittain vähintään kahta syksyllä alkavaa opiskelupaikkaa
 - opiskelupaikan oltava tutkintoon johtavia opintoja (tai nuorille tarkoitettuja lukio-opintoja)
 - hakemisen laiminlyönti ilman pätevää syytä johtaa työmarkkinatuen tai työttömyyspäivärahan menettämiseen toistaiseksi (21 kalenteriviikon mittainen työssäolovelvoitteen kaltainen seuraamus)
- työllistymissuunnitelmassa voidaan sopia opiskelupaikan hakemisesta pääsäännöstä poiketen sekä opiskelupaikan hakemista korvaavista toimista, jos syynä on:
 - nuoren terveydentila,
 - nuoren oppimisvaikeudet,
 - nuoren kielitaito,
 - nuoren erityinen suuntautuminen tiettyihin opintoihin, tai
 - muu edellä mainittuihin verrattava seikka.

